

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

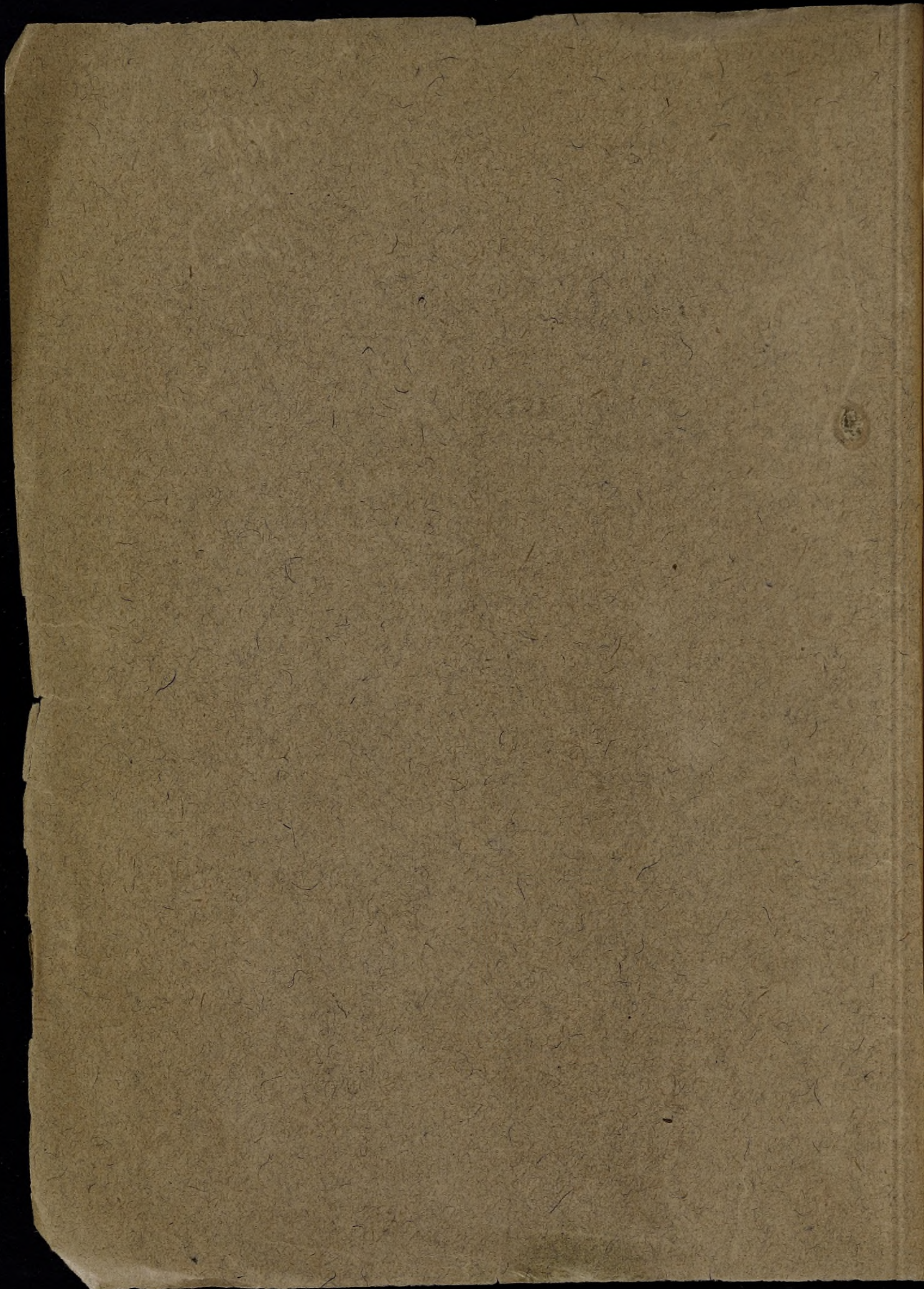
Vitt
L
(P)

J. A. Lindholm,

Herr Håkan

Falun 1897.

UNIVERSITEN
BIBLIOTEKET
LOND.

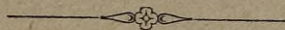
HERR HÅKAN

HISTORISK SKIZZ FRÅN NÄFTÅGETS TID

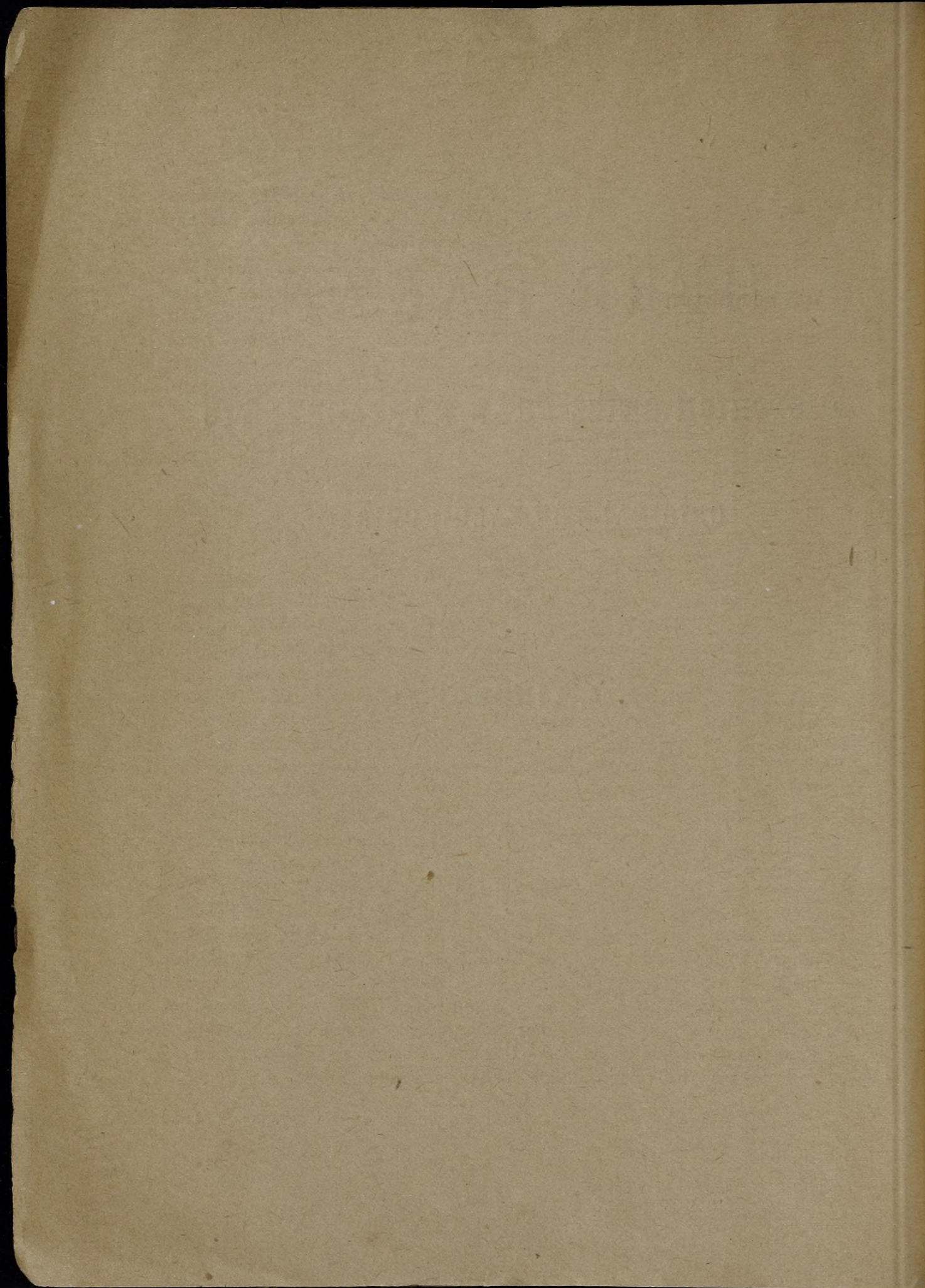
ORIGINAL FÖR FALU-KURIREN

AF

P. A. LINDHOLM

FALUN
FALU-KURIRENS TRYCKERI
1897.

Kap. I.

Vid Kopparbergs kyrka.

En vacker sommardag i midten af augusti år 1598 voro många dalamän samlade vid kyrkan i Stora Kopparberget för att bevista gudstjänten. Det var nämligen söndag, och kyrkoherden skulle predika om den otrogne gårdsfogden, ett ämne, som nog vore tacksam, menade dalamännen, ty otrogna fogdar hade man haft mer än nog af i gamla Dalom. Redan ämnet för dagens predikan hade därför lockat många, men därtill kom att många rykten om blifvande strider mellan hertig Karl och konung Sigismund gingo i bygden, och nu ville man vid kyrkan skaffa sig säkrare underrättelser om tillståndet.

— Se god dag, Lars! — hälsade en storväxt man en annan och slog honom på axeln. — Du är ute du också?

— Mätte väl det, då Näfven kommit hit igen och kallat hit folk, svarade Lars.

— Åh, är han ute, så få vi akta oss.

— Jo visst är han så, Anders Månsson, och hans forne skrifvare Karl Bengtsson från Hedemora är med honom jämte ett par andra krontjufvar.

— Undrar just hvad de då tänka koka i hop åt härtigen.

— Det få vi nog snart höra, men får jag Karl Bengtsson mellan fyra ögon, kommer han aldrig från Kopparberget.

Nog skall han få sota för jäntan, syster min, som han fördärfvade, när han var fogdeskrifvare.

— Hade fogden själf varit bättre —

— Tala inte om Näfven, — afbröt Lars ifrigt, — den roffaren vill nog både du och andra hugga hufvudet af.

Samtalet afbröts här därigenom att klockorna kallade till gudstjänsten.

* * *

Innan vi gå vidare i vår berättelse, torde det vara nödigt lämna några historiska upplysningar om orsakerna till den oro, som nu jäste i dalamännens sinne.

Under konung Johans dagar hade en skotte vid namn Jokob Näf kommit till Sverige och vunnit konungens ynnest, så att han år 1583 blef förordnad till ståt-hållare (eller såsom allmogen ännu kallade det fogde) i Dalarne. Men då han farit fram med mycken hårdhet och orättvisa mot den skattdragande allmogen, ådrog han sig allmänt hat och ansågs såsom en Jösse Erikssons vederlike. Hans närmaste tjänare, en viss Håkan samt Karl Bengtsson bidrogo, den förre genom sin hårdhet, den senare genom sitt lastbara lefverne att öka dalamännens missnöje med den utländske ståt-hållaren. Redan 1589 måste därför Jakob Näf afgå från sin förtroendepost, men han hade dock ej råkat i onåd hos konungen. Håkan hade såsom lön för sina tjänster upphöjts till fogde öfver en del af Dalarne och bodde på *Dalen* eller nuvarande Morbygden.

När oenighet utbröt emellan hertig Karl och konung Sigismund, öfvergick Jakob Näf till den senares parti och blef sänd upp till Dalarne att bevaka konungens fördelar. Hærtigen räknade emellertid ett stort antal tillhängare i Dalarne, hvarför det ingalunda var lätt att öfverbevisa bönderna om rättvisan af konungens sak. En af dennes utskickade påstod visserligen, att hærtigen numera ej hade någon på sin sida, om icke Gud själf hjälpte honom; men hærtigen svarade dalemännen, att de helst ville hjälpa den Gud ville hjälpa. År 1596 höll Näf tal till allmogen i Leksand och lät därunder undfalla sig några högst vanvördiga ord om hertig Karl. Detta väckte så stor harm, att Näf endast genom en hastig flykt följande natt kunde undandraga sig böndernas raseri. Han fick också efteråt höra, att det skulle kosta honom lifvet, om han ännu en gång vågade komma till Dalarne i slika ärenden. Under de två följande åren förblef han borta, men 1598 lät han förmå sig att åter begifva sig till de styfsinta dalemännen för att söka omvända dem. Han förde då med sig ett bref från konungen, genom hvilket hærtigen i anseende till sitt olagliga uppförande förklarades landsflyktig och alla hans anhängare fridlösa.

I sällskap hade Jakob Näf tagit med sig endast fyra män, bland dem Karl Bengtsson. Utan äfventyr hade de kommit till Kopparberget, där agitationen mot hærtigen skulle börja. Kyrkoherden fick befallning att från predikstolen upp-

läsa konungens bref, och han måste foga sig efter den mäktige mannens vilja.

Dalkarlarne, som uppmärksamt åhört dagens predikan, blefvo en stund tysta af häpnad öfver hvad de nu fingo höra. Deras tystnad ingaf Jakob Näf mod att själf stiga fram. Han tog brevet ur prästens hand och sade med hög röst:

— I ärlige dalemän, tron måhända att detta bref är af onda och illfundige män hopsatt för att draga eder vid näsone, men en hvar, som därtill håg hafver, må framkomma och undersöka konungens namn och sigill och se om allt är som sig bör. Det är för eder egen välfärds skull, som jag och dessa ärliga män hitkommit att visa eder hvilken fara I löpen genom att hårdnackadt neka konungen den trohet och lydning I ären honom skyldige. Vi veta väl, att I gören det af fåkunnighet och dårskap, och därför hafva vi velat taga eder ur eder villfarelse. Men på det att alla må få tid att detta ärende nogsamtt öfverväga och alla saker må på bästa sätt afhandlas hafva vi velat gifva eder tillkänna, att i mån välja tolf ärliga och förståndiga män för hvarje församling samt därtill prästen att med oss sammankomma på Tuna hed den 2 instundande september för att därom öfverlägga och besluta.

Ett sorl antingen af missnöje eller bifall följde på Jakob Näfs tal, men sändebuden skyndade bort, innan bönderna hunnit sansa sig från sin förvåning.

— Det var mig en huggare att prata grant, sade Anders Månsson, när han kom ut på kyrkbacken.

— Jo, den räfven har ingen brist på fagra ord, — svarade Lars, — men får han oss i gapet, nog biter han hufvudet af oss.

— Och så bjöd han oss se på sigillet, men hocken vet om det är äkta eller inte?

— Ja, säg det! Men det var väl en syring, kan jag tro, för polackarne lära ju på spe skickat en skraddaregesäll i stället för kungen, vet jag. *

— Ja, Rusk Lars har rätt, — instämde flera af bönderna, — men vi skola visa Näf och hans anhang att vi inte äro att leka med. De vilja ha tolf man och en präst från hvarje socken, och de skola få tolf gånger tolf, men prästen behöfva de nog för egen räkning. Inte ska de fara hit upp för att draga oss vid näsan; vi låta ingen polsk skraddaregesäll regera här utan hålla oss till härtig Karl, för det är karl i alla väder som gamle kung Gustaf, far hans, och han tål inga papister och påfvens anhang.

Detta tal hälsades med ljudligt bifall, och bönderna åtskildes.

* Ett sådant rykte var värligen i omlopp i Dalarne under tiden i fråga.

Kap. II.

Skattekräfvaren.

Rusk Lars Larsson i Pilbo var en ärlig och arbetsam men fattig man, som med svett och möda dragit sig fram på sitt magra hemman under både hårda och goda år. Nu voro hans båda barn, den nittonårige sonen Erik och den tre år yngre dottern Barbro honom ej längre till tunga, hvarför han med skäl kunde hoppas samla något utöfver de dagliga behofven. Men denna förhoppning tycktes helt och hållet slå fel, ty skatterna växte med hvarje år, i synnerhet sedan den förut omnämde herr Håkan på Dalen blef fogde, och slutligen var det knappt möjligt att tillfredsställa den girige och orättfärdige fogden, som utan förbarmande utkräfdde den sista skärfven, äfven om han kunde utvärka någon lindring i pålagorna.

Året 1598 hade varit ett tungt år, och ännu hade många bönder icke kunnat betala sina skatter till fogden. Bland dessa bönder var äfven Rusk Lars Larsson, för hvilken ännu en riksdaler och en och en half örtug fattades i skattebeloppet. Emellertid hoppades han kunna anskaffa dessa pänningar före Mickelsmässan, då fogden plögade hålla räststämma med de skattskyldige. Men nu tycktes det stunda än svårare tider, om Jakob Näf och hans följe talat sanning,

Herr Håkan.

(2)

ja, äfven om deras framställning vore lögnaktig, ty blefve det örlig af mellan härtigen och konungen, så vore det hart när omöjligt att under närmaste tiden förtjäna en halförtug.

Dylika dystra tankar upptogo Rusk Lars Larssons sinne, när han en afton några dagar efter uppträdet vid Kopparbergs kyrka satt i sitt hem och slöjdade på ett yxskaft.

— Se där få vi storfrämmande, far, — sade Erik, som satt invid fönstret och såg utåt vägen till Falun.

— Hocken då? — frågade Rusk Lars Larsson och såg upp.

— Talar man om trollen, så har man dem i farstun.

— Inte är väl fogden här?

— Jo, både han och Karl Bengtsson och fem knektar.

— Gud tröste oss då!

Dörren öppnades och in trädde herr Håkan med Karl Bengtsson och fem väpnade knektar.

Herr Håkan var en välfödd och pösande dryg herre och talade i öfversittareton, Karl Bengtsson åter var tydlig en glad och lättsinnig goddagspilt, som egäntligen icke hade något hjärta alls, icke ens ett ondt.

När fogden framställde sitt skattekräf, vågade Lars invända, att det ännu ej vore Mickelsmässan.

— Hvad hör det hit? — frågade fogden snäsigt.

— Du plägar ju alltid hålla räststämma vid den tiden, — svarade Lars Larsson i undtallande ton, ty han kände

herr Håkan för väl för att vilja reta honom till vrede, ehuru han förstod att fogden handlade af hämdlystnad. Rusk Lars Larsson hade nämligen såsom vittne mot herr Håkan i en nyligen hållen rättgång ådragit sig dennes ovilja.

— Bruk och plägseder äro ej lag, — svarade fogden.

— Men vi ha alltid haft det så från äldsta tider.

— Tror du, att hans nåde konungen behöfver rätta sig efter hvad du och dina likar hafven brukat? När hans nåde kräfver skatt, så skall han ha den utan krus och prutande, förstår du. Hyste dalabönderna i allo så mycken vördning för gamla plägseder, så sökten I ej efter hvarje tillfälle att göra eder lagliga öfverhet skada och förtret. Men konungen känner eder för väl att bry sig om eder klagolåt och jämmer öfver alla fogdar och ståthållare, som vilja lära eder lydriad för lagen.

— Konung Karl är för visso en rättvis herre och —

— Konung Karl? Hvad pratar du för dumheter, bonde? — afbröt fogden. — Har du afsatt konung Sigismund och korat den gamle härtigen till konung?

— Hvem vet icke att konung Sigismund är död och att du och andra herrar viljen narra oss att lofva en polsk skraddaregesäll trohet och lydriad? Men det skall aldrig lyckas, om också gesällen vore så lik salig kungen som det ena blåbäret är likt det andra. Vi vilja inte ha någon annan kung än kung Karl.

Vi tåla inte något skraddareregemente, mån I veta.

Karl Bengtsson brast ut i skratt, men herr Håkan slog näfven i bordet och sade att Lars Larsson skulle mista hufvudet för att han kallat konungen skraddare.

— Hå hå, det är väl inte så farligt håller, — menade Rusk Lars Larsson; — är han inte skraddare, så är han väl kung då, men då bör han visa sig som en kung också.

— Jag är konungens fogde.

— Vet väl det; men du blir det inte länge, om härtig Karl är konung, för han skall nog befria oss från ohyran, skall du få si.

— Vänta på det du! — hånade fogden. — Men jag skall tala om för dig, att härtig Karl redan sitter i fängelse och på samma sätt skall det gå med hans anhängare.

— Mig narrar du inte så lätt, herr Håkan, jag har nog hört hvad ryktet måler.

— Tro hvad du vill, men tag nu fram pängarna och sedan får du följa till Kopparberget för att höra, om Sigismund eller härtig Karl är kung. Ha, ha, ha!

— Inte har jag några pängar nu; men vid Mickelsmässan skall du få alltsammans.

— Jaha, lofva rundt kan du; men jag nöjer mig inte med tomma ord utan tar en ko, om du inte har annat att lämna.

— Det är obilligt att kräva skatt, innan man hunnit skörda åkern.

— Är det bättre taga skörden?

— Nej, men du kan nog vänta nu som förr.

— Stå inte och prata utan tag hit pängar eller en ko!

— Jag har inte mer än *en* ko kvar, — klagade bonden; — de andra ha gått åt till skatter under föregående år.

— Behöfver du sälja dina kreatur för att betala dina skatter, så måtte du vara lat som en klossa, och då kan du gärna vara af med din sista ko också. Åt sedan bark och drick vatten ur Runn, så blir du lagom storordig.

— Det säger du, som aldrig arbetat men stulit af både rika och fattiga, så att du nu sitter i öfverflöd, — utbrast Erik med af harm darrande röst. — Innan du blef fogde, fans här i huset både mat och pänningar, men sedan kungen satte dig till vårt plågoris, blef det mindre och mindre för hvarje år, men skatterna växte ändå och snart vill du väl taga huden af oss i skatt.

— Kan nog hända det, — hånade fogden. — Jag tänker det gör dig godt att bli hudstruken.

— Tvi vühle en sådan fogde! Sedan han roffat af oss allt, hotar han oss med spö och fängelse.

— Tyst, tyst, Erik! — bad Barbro.

— Nej, den kronotjufven skall en gång få höra sanningen, om det också skall kosta mig rygghuden. Tar du inte dubbelt så stor skatt som kungen kräver, och stoppar du inte öfverskottet i

din egen bottenlösa pung eller gömmer det i din skattkammare på Dalen? Har du kanske blifvit rik genom ärlighet?

— Tagen fast den där gaphalsen och gifven honom tio par spön, så tiger han nog, — sade herr Håkan till sina knektar.

— Låten pojken vara i fred, om I själfva viljen lefva, — inföll Rusk Lars Larsson i det han med båda händerna fattade om skaftet af täljyxan och höjde den hotande mot knektarne.

Dessa studsade och drogo sig tillbaka, medan Erik ryckte till sig Karl Bengtssons värja och stälde sig vid faderns sida.

— Ären I sådana krukor, att i låten en bonde och en öfvermaga förhäfva sig öfver er? — röt fogden hotande till knektarne.

Dessa ord hade åsyftad värkan. En af knektarne slog värjan ur Eriks hand, och de andra kastade sig öfver Rusk Lars Larsson och afväpnade honom, innan han lyckats skada en enda af dem.

— Bind pojken och häng upp honom på hinkpålen, medan han får betalning för sin talträngdhet, sade den uppretade fogden.

Knektarne lydde och bundo äfven Rusk Lars Larsson utan att låta beveka sig af hans hustrus och dotters böner och tårar.

— Fören ut käringen och jäntan, så att de få se på pojkens afbasning, — ljöd fogdens nästa befallning.

— För Guds skull låten oss vara! — bådo mor och dotter, men knektarne

tycktes hvarken hafva öron eller hjärta utan drogo dem med våld ut.

Karl Bengtsson var mera känslig för den fagra ungmöns bön. Med ett inställsamt leende erbjöd han sig till och med att söka utvärka broderns och faderns bafrielse, om hon såsom tacksamhetsgård därför gäfve honom en kyss.

— Gör det icke, Barbro! — utropade Erik skälfvande af vrede öfver det nedriga anbudet.

— Börja och slå som en karl! — sade fogden, som fann Karl Bengtssons förslag ypperligt. — Det kommer att göra honom mör i munnen och smakar bra.

— Jag dör inte för tio par spö, herr kronotjuf.

— Gif honom två gånger tio par! — ljöd fogdens svar.

— För Guds barmhärtighets skull haf öfverseende med hans ungdom och låt det vara nog med tio par, — bad Eriks moder.

— För bort käringen, — befalte fogden känslolöst.

Och knektarne utförde maskinmässigt hans befallning utan att blinka.

— Nå, min vackra Barbro, hvad säger du om det här? — frågade fogden med ett otäckt grin i det han vände sig till den halft förskrämda flickan. — Skola vi ge din bror mera stryk eller vill du lösa honom med ett par kyssar? Först en till Karl Bengtsson sedan en åt mig, förstår du. Det blir dyrare ju längre det lider,

— Gör det inte! — skrek Erik, när han såg systemen tveka.

— Slå! — röt fogden till profossen.

— Slå mig till döds, om du vill, men så länge jag kan tala, skall ingen få peka på min syster och kalla henne en fogdefrilla, — sade Erik med eftertryck.

— Piska honom, tills han tiger, — hväste fogden af raseri öfver Eriks uppstudsighet.

Profossen lydde befallningen och slog blindt utan att räkna slagen. Erik vred sig som en orm i en myrstack men teg i det längsta. Slutligen undslapp honom dock ett hjärtskärande jämmerrop och i nästa ögonblick svimmade han.

Nu var det också slut med Barbros ståndaktighet. Halft vanmäktig föll hon till fogdens fötter och lofvade göra hvad han fordrade af henne, om han nu ville släppa brodern lös.

— Du blef således medgörlig till slut, — sade fogden hånleende. — Men eftersom pojken inte kan tala ännu, är det väl bäst att du tar ut din rätt först, Karl Bengtsson.

Rodnande af harm och blygsel underkastade sig Barbro förödmjukelsen.

— Nu blef Erik äntligen fri, men det dröjde en lång stund, innan han återfick sansen.

Då gick fogden fram och kysste Barbro.

— Håll till godo med trakteringen, pratmakare, — sade han hånande till Erik. — Om man också inte kommer att kalla din syster en fogdefrilla, så

skall ingen förneka, att hon kunnat bli det, om fogden inte ansett sig för god åt henne. Hvad säger du om det?

— Jag skall inte glömma den här dagen så länge jag lefver, — svarade Erik, och hans ögon sprutade eld och hans händer knöto sig af vanmäktig vrede.

— Roligt att höra det, — genmälte fogden. — Då tiger du nog, när vi träffas härnäst.

— Träffas vi ännu en gång, blir du tyst för alltid, — mumlade Erik jäsande af undertryckt hämdtörst.

— Lek inte längre med vargungen, han rifver dig kanske en vacker dag. Se på hans ögon, de båda inte godt, — hviskade Karl Bengtsson till herr Håkan.

— Är du rädd? — frågade fogden öfvermodigt.

— Nej, men dalamännen låta inte leka med sig utan att hämnas, — svarade Karl Bengtsson.

— Jag är inte rädd, ty de äro inte så farliga håller, fastän de tro sig kunna trotsa öfverhetens påbud och befallningar, därför att de en gång uträttat storvärk. Men de, som voro med den tiden, äro döda nu liksom kung Gösta, och nu regerar här ett annat släkte.

— Ja, det är gudnås allt för sant, — inföll Rusk Lars Larsson, som hitills tegat. — Hade vi haft en slik kung som kung Gustaf, så hade här varit annorledes beställt.

— Åh, hans nåde kung Sigismund är

sin farfar lik och kan straffa de uppstudsiga lika bra som han.

— Då vore du inte fogde här, om du nu sade sant. Men det går väl an att rusta så här, då man här en skräddaregesäll på tronen. Kung Gustaf förstod att rensa agnarna från hvetet och skonade icke de rike och mäktige när det gällde; men den kung, som nu är, skickar oss röfvar och papister på hal-sen.

— Bort med honom, — befalde fogden, och de tjänstvilliga knektarne förde Rusk Lars Larsson till fängelset i Kopparberget.

— Gråt inte mor, jag skall hämnas det här, — sade Erik, när fogden och hans handtlångare begåfvo sig bort.

Kap. III.

Erik gör förberedelser att utkräva hämd.

Nära en vecka hade förflutit, sedan herr Håkan gjorde det förut skildrade besöket i Pilbo. Af Rusk Lars Larsson hade man sedan dess ej hört annat än att han ännu ej blifvit dömd. Erik var åter frisk och kry och hade just nu kommit hem från en resa till Svärdsjö. Hans moder sysslade vid spiseln och Barbro satt vid fönstret och såg emellanåt ut åt vägen, som om hon väntade någon. Plötsligt drog hon sig undan och en fin rodnad steg upp på hennes kinder.

— Kommer Samuels Petter från Korsarvet hit? — frågade Erik, som märkte systemens rörelse.

— Det ser nästan så ut, — svarade Barbro undvikande men rodnade som en nyutslagen ros.

— Ser nästan så ut ja, — skämtade Erik. — Du känner kanske inte igän honom i dag, eftersom du blir så där rödfärgad i synen.

— Du pratar så mycket tok du, — genmälte Barbro; — inte kan jag hjälpa att solen skiner mig i ögonen.

— Nej, det kan man inte begära, och inte kan du heller förstå, om han kommer hit eller inte.

— Nej; för han kommer från Gruf-rishållet och kan väl lika gärna tänka sig hemåt som hit.

— Javisst; men inte ginge jag en sådan krok om det inte vore en jänta i vägen.

Han hade knappt sagt detta, innan steg hördes i förstugan, och strax där-efter inträdde en ung och ståtlig dal-karlsdräng i stugan.

— Guds fred härinne, — hälsade han.

— Gud signe, — svarade husmodern.

— Kommer du från Gruf-riset? — frågade Erik.

— Nej, från Ornäs, — blef svaret.

— Nå, hurudana nyheter spörjes åt det hållet?

— Onda tidender höras nu från alla håll. Far reste till Tuna för att sam-tala med den räfven Jakob Näf och söka utvärka någon lindring i skatten, men

inte ville Näfven höra på det örat. Han hade ingenting med skatterna att göra, sade han. I stället fick far veta att Jakob Näf och Karl Bengtsson suttit hos klockaren hela natten och stöpt kulor, och då en bonde frågat Karl Bengtsson, hvad de gjorde så tidigt på morgonen, fick han till svar, att de stekte sillar, som de skulle stoppa i dal-karlarne, när de komme till Tuna hed. Dessutom berättades att Näf och hans följe väntade 1,300 knektar, som de lämnat efter sig vid Brunbäckes färja.

När far hörde allt detta, skyndade han hem, för han förstod att Jakob Näf ämnar göra rent hus här i Dalarne, om vi inte vilja rätta oss efter hans befallningar. Jag stannade efter i Ornäs och talte med de bönder, som redan kommit dit för att möta Näf vid Tuna, men far reste genast hem för att tala med granarna och laga att bud skickas till de andra socknarna. Vi kunna väl försvara oss mot mer än 1,300 knektar om vi äro eniga.

— Gud bevar oss från att se fienden inom vårt eget landamäre! — suckade mor Gertrud andäktigt.

— Han skall inte komma långt, — inföll Erik. — Innan Näf hunnit kalla på sina knektar, ha vi svärdsjööbönderna här, och sedan komma de andra efter.

— Svärdsjööbönderna veta ju ingenting om —

— Jo, jag har underrättat dem om att fienden är för dörren, och i morgon kommer man ur huse därifrån, — afbröt Erik ifrigt. — Först bär det af

till herr Håkan på Dalen, sedan vi tagit ut far ur fängelset — —

— Hvad säger du? — afbröt nu Samuels Petter i sin ordning, ty nyheten om herr Håkans bragd i Pilbo hade under den allmänna villervallan icke nått honom. — Sitter fader Lars Larsson i fängelse? Hvad har han då gjort för ondt?

— Han kunde inte betala skatten till fogden, och så lät den blodsugaren sina drängar fångsla far och ge mig 33 par spö för att jag kallade honom kronotjuf. Men han var inte nöjd med det, må du tro, för Karl Bengtsson var med honom.

Peters ögon vändes ovilkorligen till Barbro, som rodnande nedslog sina ögon.

— Hvad menar du? — frågade han.

— Jo, han tog vår sista ko, och så hade han väl låtit spödrängen slå ihjäl mig, om inte Barbro gifvit med sig till slut.

— Hvad! — utropade Petter i det han sprang upp från bänken, där han tagit plats förut, — vågade den skurken röra vid dig också, Barbro?

Flickan svarade icke ett ord utan brast ut i gråt.

— Det skall kosta honom lifvet, så sant jag här står, — fortfor Petter, som gissade det värsta.

— Den skurken svor på att piska mig, tills hon frivilligt gäfve en kyss åt honom och Karl Bengtsson, — sade Erik. — Jag tålde ej vid mer än 33 par innan jag svimmade, och då gaf hon med sig för att rädda mitt lif.

— Gud ske lof att det inte var värre,
— utbrast Petter till hälften glad. —
Gråt inte Barbro, ty du har sluppit ur
ulfvaklor för billigt pris; men den skur-
ken skall dyrt få plikta för sin usla
gärning.

— Det har också jag lofvat honom,
och jag tänker ärligen hålla mitt löfte,
— sade Erik. — I morgon bittida ge
vi oss af till Kopparberget för att möta
svärdsjökarlarne, och sedan börja vi dan-
sen med fogden.

— Det är jag med om; men vi få
lof att vara många, ty i Ornäs visste
man, att Erik Sparre hölls gömd hos
fogden på Dalen, och han har nog knek-
tar med sig.

— Så mycket bättre; vi slå då två
flugor i en smäll.

Barbro manade till försiktighet, men
Erik och Petter logo blott åt hennes
bekymmer. Den förre rustade sig till
afresan, medan Petter förde ett förtro-
ligt samtal i hviskande ton med sin
käreasta.

Kap. IV.

Herr Håkan fängslas.

Vid sextiden på morgonen den 31
augusti ankommo Rusk Erik Larsson
och Samuels Petter Persson till Koppar-
berget eller nuvarande Falun. Ännu
rådde här lugn, men vid middagstiden
anlände en bondehär från Svärdsjö om vid
pass 1,000 man och lägrade sig på kyrk-
backen för att invänta förstärkning från

Rättvik, Mora och Orsa samt öfriga när-
liggande socknar. Tämmligen omotiveradt
tände man här väldiga lägereldar, som
om man befunnit sig i fäjd i främmande
land.

Timme efter timme anlände nya skaror
af armborst- och spjutbeväpnade män,
som slog sig ned antingen vid läger-
eldarna eller i gårdarna i Kopparberget.
Några törstiga drängar bröto sig in i
en ölkällare, som snart tömdes. Sång
och skrål, slagsmål och mer eller mindre
allvarsamma kraftprof aflöste hvarandra
vid lägereldarne, där all ordning hotade
att upplösas i samma mån drickesvarorna
började flöda rikligare. Det dröjde ett
par dagar, innan mora- och orsakarlarne
hunno fram. Under tiden hade de andra
ingenting uträttat. Men de hade lärt
sig inse att de behöfde en anförare, om
de skulle kunna göra någonting. Några
ansågo sig visserligen goda nog att sköta
sig själfva, men de flästa röstade för
val af en anförare. Bondehären upp-
gick nu till öfver 6,000 man. En gam-
mal kapten från Erik XIV:s dagar, en
oförsonlig fiende till herr Håkan på
Dalen, erhöll de flästa rösterna. Till
sin närmaste man utsåg han Samuels
Petter Persson från Korsarvet, hvilken
han kände såsom en hurtig och klok
karl, ehuru han ännu ej var mer än 22
år. Rusk Erik Larsson blef däremot
en man i ledet, men han vände sig till
anföraren, hvilkens namn var Mats Gud-
mundson, med anhållan att fadern, Rusk
Lars Larsson, nu måtte varda befriad ur
häktet.

— Därom skall du inte ha bedt förgäfvnes, — svarade Mats Gudmundson. — Till häktet karlar att befria Rusk Lars ur fogdens klor!

Uppmaningen föll i god jord. Med jubelskrän rusade bönderna till fängelset, hvars dörrar slogos in med bjälkar, hvar efter Lars Larsson drogs ut och fångnekten utan nåd ihjälslogs.

Nu hade rofdjursnaturen väckts till lif hos bondehopen, och den kräufde mera blod. Ett rykte visste berätta att Erik Sparre vore gömd hos herr Håkan på Dalen, och då Sparre var föga mindre hatad än fogden själf och Jakob Näf, önskade bönderna ingenting högre än att göra processen kort med både honom och herr Håkan. Ingen var ifrigare än Rusk Lars och hans son.

Med anförarne i spetsen tågade därför den manstarka bondehären till Dalen för att straffa fogden för alla hans ogärningar.

Herr Håkan hade emellertid genom ilbud från Kopparberget blifvit under rättad om böndernas framfart därstädes, och då han förstod, att deras raseri nog komme att vända sig mot honom och att bönderna utan tvifvel skulle med våld återtaga, hvad han förut roffat från dem, lät han nedbära sina skatter i en hvälfd stenkällare och föra några lass ris och annat bråte vid ingången till densamma. Sedan sprang han till skogen och gömde sig bakom en stor sten nära vägen från Kopparberget till Dalen. Af fruktan att möta de ursinniga bön-

derna vågade han ej gå fram till Kopparberget.

Han behöfde ej ligga bakom stenen många timmar innan han hörde upprorsmännen komma. Af det oerhörda buller de förde kunde han förstå att många af dem voro berusade och således vida farligare än annars. Marschen tycktes dock gå oklanderligt under det de sjöngo en om fogden stjälfd diktad smådevisa. Han kunde höra hvarje ord och fann att bönderna endast omstufvat en ännu i orten känd visa om Jösse Eriksson, så att den nu fann sin tillämpning på herr Håkan. De sjöngo:

De dalamän tåga den vägen fram
I sommartid
Att straffa den fogde, som gjorde dem
skam,

Herr Håkan på Dalen.

Af adlige heriar han lära fick

I sommartid

Att bönder förakta och bondeskick

Herr Håkan på Dalen.

Hos prästen i Tuna och Jakob Näf

I sommartid

Han lärde sig seder och skick som räfd,

Herr Håkan på Dalen.

När sedan till fogde han utnämnd blef

I sommartid,

Åt bonden han ökade gärder skref,

Herr Håkan på Dalen.

Herr Håkan.

Och gaf oss vår Herre af åkern nog
I sommartid,
De gyllene skördar om hösten tog
Herr Håkan på Dalen.

Och sköt man en ålg eller björn i skog
I sommartid,
Minst hälften af köttet och huden tog
Herr Håkan på Dalen.

Och fann man en grufva i skogens famn
I sommartid,
Strax togs den i kungens och kronans
namn
Af Håkan på Dalen.

I skatt tog han pängar och kannor och
krus
I sommartid,
Den sådant ej egde, han dref utur hus,
Herr Håkan på Dalen.

Och bonden vid pålen han binda lät
I sommartid .
Och skrattade sedan när hustrun grät,
Herr Håkan på Dalen.

Och hafvande kvinnor han dref som ök
I sommartid
Och katuga bönder han hängde i rök,
Herr Håkan på Dalen.

Och såg han vid gården en dägelig mö
I sommartid,
Han skändade henne, se'n fadern fått
spö,
Herr Håkan på Dalen.

— Men nu skall han också få betalt
för allt det där, — utropade Erik från
Pilbo och skakade en järnbeslagen pil.

— Den här skall nog hitta vägen till
den skurkens hjärta, om han har något.

— Den här skall göra honom säll-
skap, — sade en annan.

— Får jag tag i fogden, så klyfver
jag hans tjufskalle, — inföll en tredje.

— Men den räfven har nog osat katt
och håller sig undan.

— Vi ska söka upp honom, om han
också gömt sig i ett råttbo, — menade
en fjärde.

— Det är lättare sagdt än gjordt
det, — invände Samuels Petter Persson.

Håkan hörde ej mer, men han insåg
mer än väl att hans lif ej var mycket
värdt, om de uppretade bönderna nu
finge tag i honom. Att fly var knappt
rådligt, ty man var ingenstädes säker
att ej möta ursinniga bondehopar. Att
ligga kvar i skogen var äfven farligt,
ty bönderna komme kanske att genom-
söka hvarje buske och snår. Och hit-
tade de honom där, vore hans död gif-
ven.

Medan herr Håkan låg där och fun-
derade utan att kunna besluta sig för
någonting, hörde han till sin häpnad
bönderna återvända från Dalen, där de
naturligtvis ej funnit den de sökte. En
tjänare hade för att rädda sig själf och
fogdens anhöriga sagt till bönderna, att
herr Håkan sedan tidigt på morgonen
begifvit sig till Kopparberget. Då detta
syntes ganska trovärdigt, skyndade bön-
derna tillbaka dit att gripa fogden,

innan denne hunne fly därifrån. Kopparbergets gårdar genomsöktes, så att man kunnat där uppleta en gömd knappål, men herr Håkan stod naturligtvis ej att finna, och ingen hade häller den dagen sett honom där. Då det emellertid var för sent att återvända till Dalen, beslöto bönderna att stanna kvar i Kopparberget till påföljande dag. Men på det att fogden ej under nattens mörker skulle få tillfälle att smyga sig undan, i fall han befunne sig i Kopparberget, inkvarterades fem bönder i hvarje gård därstädes.

Herr Håkan drog en suck af lättnad, när han hörde bondehären återvända till Kopparberget, men han vågade icke själf visa sig i sitt hus, ty han gissade att en hop bönder lämnats kvar där såsom vakt.

Vid mörkrets inbrott smög han för den skull in till Kopparberget till en af sina vänner, en bärgsman vid namn Göran Bengtsson, för att anhålla om hjälp och skydd.

Kopparberget var, såsom han kunnat vänta, förvandladt till ett fältläger. Vakteldar brunno på alla backar och höjder, och med knapp nöd kunde han oantastad leta sig fram till vännens gård.

— Vi lefva i en fast bedröflig tid, — sade han, sedan han hälsat Göran Bengtsson.

— Ja, bönderna börja röra på sig för att hålla räfst med både den ene och den andre, — svarade Göran Bengtsson med en betydelsefull blinkning, som herr Håkan likväl ej förstod.

— De äro rent förryckta och galna — Menar du det?

— Ja, hvad säger du om att de vilja taga lifvet af mig, fastän jag inte sagt ett ord om deras galna påhitt att göra uppror mot konungen och hans sändebud? Hade jag stannat kvar på Dalen i dag, så hade jag inte lefvat i denna stund, ty jag hörde själf att de svuro att dräpa mig.

— Då är du nog inte säker här häller.

— Jag vet det mer än väl och därför är det min önskan, att du låter sätta mig i häkte här.

— Hvertill skall det gagna?

— Jo, om bönderna få veta, att jag blifvit fångslad, låta de mig nog vara i fred och vända sig i stället mot herr Jakob Näf, som nu är i Tuna. Han får nog svårt att reda sig för dem, men ha de gifvit sig af härifrån, skall det med Guds hjälp bli lätt för mig att komma undan. Sedan blir det jag, som anställer räfst med de upproriska, och den räfstens skola de minsann inte glömma i mannaminne.

— Du har räfstat det du skall nu, din kronotjuf, ty sedan vi fått dig i våra händer, släppa vi dig icke så lätt, — inföll Rusk Erik Larsson, som jämte ett par kamrater legat gömd i rummet men nu rusade fram och fattade fogden om lifvet samt kastade honom ned på golfvet.

Göran Bengtsson vågade ej söka hjälpa honom, men herr Håkan förlorade ej helt och hållet besinningen, ehuru han

visserligen blef öfverraskad att så snart stöta ihop med den storordige ynglingen från Pilbo. Nu vågade han dock ej håna denne utan sökte i stället skrämma honom.

— Gode män, — sade han därför i inställsam ton, — I tagen eder nu ett farligt oråd före, emedan I förvisso ej veten hvad det kostar att missfirma konungens högtberodde tjänare och fogde. I kunnen väl nu skada mig, men konungen är mäktig att snarliga hålla räfst och dom med de vanvördige och upproriske bönder, som ej akta hans bud och misshandla hans tjänare. Han kommer kanske att ränsa denna landsändan, så att här ej finnes hane som gal, eller hund som skäller. Släppen mig därför att jag må kunna fälla ett godt ord för eder inför hans nåde konung Sigismund.

— Åh, mig lurar du inte med fagert snack, du gamle räf, — svarade Erik. — Ännu går det kalla kårar öfver min rygg, när jag tänker på hur du lät dina knektar handskas med mig för åtta dar sedan. Men nu kommer plåstret på min sjuka rygg, ty med det mått, som du mätt åt mig, skall dig mätet varda, och du skall få dubbelt därtill, din blodhund. Inte må du tro, att vi låta skrämma oss, när vi ha härtig Karl på vår sida.

— Du talar som en däre, pojke, men det är ej att undra på, då vuxna män äro lika fåkunniga som du, — sade fogden fogligt. — Härtigen är fridlös själf och kan icke bistå någon.

— Du ljuger, din skurk, — svarade Erik och gaf fogden ett slag på munnen.

— Du såg detta, Göran Bengtsson, och kan vittna hur denne vanvettige öfvermaga vågat behandla mig, — utbrast fogden, som ej längre kunde kufva sin harm.

— Ha ha ha, — skrattade Erik och hans kamrater, — klaga för hunden att hyndan bet dig! Hvad tänker du göra med oss? Sätta oss i fängelse kanske?

— Där sitter redan din far, — svarade fogden.

— Nej, men du kan själf få komma dit in för att se hur vacker fängknekten ser ut nu. Jag skall gärna åtaga mig att hålla vakt öfver dig, fastän vi slogo sönder dörrarna där i dag.

Med kamraternas hjälp band Erik fogden till händer och fötter, hvarefter de buro den fängslade till häktet, där han skulle få sitta öfver natten. Om morgonen ämnade de föra fram honom för bondehären att förhöras och dömas.

Herr Håkan ansåg sin sak ohjälpligt förlorad och gjorde nu ej ens ett försök att komma undan sina plågoandar.

Kap. V.

Bönderna utkräfy hämd.

När bönderna följande morgon beredde sig att aftåga till Dalen för att uppsöka herr Håkan fingo de se Erik och hans kamrater föra honom bunden till lägret på kyrkbacken.

Åsynen af den fängslade fogden värkade som en elektrisk gnista på de församlade bönderna. De upphäufde glädjetjut, som kunnat komma Jericos murar att falla i grus. Somliga ville genast döda kronotjufven, som de kallade honom, men andra ansågo något slags dom, grundad på föregående ransakning vara nödvändig. Af denna mening var också anföraren, som tillkallades från prästgården, där han sofvit om natten.

Men då man ännu ej rätt visste, hur ransakningen borde föras, sände man fogden tillbaka till fängelset, medan man gjorde nödiga förberedelser till förhöret med honom.

Efter ett par timmars väntan fick han åter framträda inför de förbittrade bönderna. Anföraren satt såsom ordförande i den tillfälliga domstolen och några af de förståndigaste bönderna tjänstgjorde såsom bisittare. Den öfriga bondehoppen slog krets omkring platsen för ransakningen.

Herr Håkan var blek men visade sig i öfrigt lugn och ståndaktig utan att påtaga en trotsig hållning.

Förhöret började.

— Hvar håller du Erik Sparre gömd?
— frågade anföraren.

— Han fins inte i mitt hus, — blef svaret.

— Det veta vi nog, men vi vilja veta, hvaräst han nu uppehåller sig.

— Det vet jag inte.

— Då taga vi väl fram tumskrufvarna, så får du nog bättre minne. När rymde han från Dalen?

— Har han varit där, finnes han där ännu.

— Fram med tumskrufvarna, Petter!

— Låt dem vara, ty jag kan ändå ej säga något om Sparren, som jag ej sett på ett års tid.

— Hm hm! Nå, har du inte håller sett konungens bref, däri alla härtigens medhållare hotas med fridlöshet och härtigen själf förklarar landsförvist?

— Jo, det har jag både sett och läst.

— Hvem har skrivit det?

— Konungens namn och sigill står därunder, så kungen lærer väl ha godkänt det, om han också ej har skrivit brefvet.

— Han ljuger, den räfven, — ropade flera röster ur hopen.

— Nej, jag har talat sanning, så sant jag är en ärlig man, — svarade herr Håkan.

— Ha ha ha, hvem tror att herr Håkan är en ärlig man? — hojtade Erik. — Stigen fram alla, som vilja gå i borgen för hans ärlighet!

Men ingen steg fram. I stället utöste man speglosor och hånfulla ord öfver den olycklige fogden.

— Huru många tunnor guld har du stulit från bönderna? — frågade en af bisittarne.

— Med vett och vilja har jag ej afhändt någon mer än konungen och ståt-hållaren pålagt eder i skatt, — svarade fogden. — Men om jag någon gång mot min vilja gjort eder orätt, vill jag det

hederligen vedergälla, därest I som ärlige män framställen eder sak emot mig.

— Ack en sådan falsker räf! Skicka honom till härtigen, så få vi snart höra, om han inte tagit dubbelt så höga skatter som öfverheten pålagt oss. Till härtigen med kronotjufven! — hojtade några.

— Nej, nej, kommer han till hrätigen, skall han med sin hala tunga prata sig fri från galgen, och sedan blir han oss ett värre plågoris än förr, — sade Rusk Lars Larsson.

— Rusk Lars har rätt, — instämde flera, — vi kunna ju döma honom själfva.

— Rätt så ja, inte böra vi låta den kronotjufven komma undan med lifvet. Häng honom bara! Han har längesedan gjort sig förtjänt af repet, — ropade andra.

— Först bör han ha igän de 33 par spö han lät ge mig, — inföll Erik Larsson.

— Ja, det är rätt, dem bör han ha med ränta, — skreko somliga. — Upp på pålen med honom!

— Ärlige män, låten icke vreden råda öfver edert förstånd utan handlen så, att I kunnen därför svara inför både Gud och människor, bad fogden, som kände sitt mod svikta, när han hörde med hvilken bitterhet bönderna talade.

— Hertigen är en sträng men förständig och rättvis herre, som bättre än I förstår att döma. Sänden mig för Guds barmhärtighets skull till härtigen och låten mig svara inför honom! Glömmen

icke att Gud själf ser edra gärningar och skall en gång döma eder, som I hafven dömt edra ovänner!

— Till galgen med honom, — skreko några. — Låten icke förleda eder af hans fagra ord!

Sorlet och oväsendet tilltog med hvarje minut, och bönderna tycktes tvärt emot anförarens önskan vilja afrätta den hatade fogden utan vidare ceremonier.

Herr Håkan bad då att få samtala med prästen, bikta sig och anamma nattvarden.

— Sakramentet tillhör människor men icke vargar eller hundar som den där — svarade några. — Han har lefvat af böndernas svett, nu må han dö som en hund.

— Redlige män, — ropade Samuels Petter Persson, — varen icke oförsonlige, om I själfve viljen hafva förlåtelse hos Gud! Herr Håkan har visserligen varit en hård och orättrådig man, som lik en röfvare farit fram i våra bygder och närt sig af vår svett och änkors sista fyrkar; men för allt detta skall han snart svara inför den högste domaren. Vi ha att döma honom för hans ogärningar, men vi kunna ej döma honom till evig förtappelse. Att neka honom präst och nattvard är ju att mörda själen jämte kroppen, och sådant är okristeligt. Vedergäller icke ondt med ondt! Fördömer icke, så varden I icke fördömde. Gud ensam ser till hjärtat och kan fälla rätta domen. För eder egen äras skull, låten den anklagade träda fram för prästen, bikta och

göra sin bekännelse och därefter straffas! Lyden I ej mitt råd, så skall världen säga, att icke rättvisa utan ett rasande öfvermod hafver ledt dalamännen, och den skymfem viljen I väl icke låta komma öfver eder?

— Nej, nej; kalla strax hit prästen, — ropade hopen. Några knotade, men de måste nöja sig med flertalets beslut.

Medan kyrkoherden Hans Kämpare tillkallades, lämnades fogden ostörd. Han sjöng ett par psalmer och började äfven med bön kristligen bereda sig till döden. Hans frimodighet var ej utan värkan på bönderna.

Emellertid hade herr Håkans hustru och två söner blifvit afhämtade från Dalen och fördes nu till den fängslade maken och fadern. Då svek honom modet och med förtviflans ångest utbräst han gråtande:

— Ve, ve, ve mig olycklige! Ve eder dalkarlar, som utgjuten oskyldigt blod och söken hämd på änkor och faderlösa! Hafven förbarmande med de oskyldiga, så sant I viljen hafva Guds nåd på domens dag!

— Hade du förbarmande med mig och far, när du kom till Pilbo att utkräfva skatt? — inföll Erik Larsson. — Svor du icke i går att grymt hämnas på oss, när du komme lös igen?

— Ser du icke, att Guds straffande arm redan nått mig? Tror du icke att hans vrede äfven kan drabba dig?

Den framfusige ynglingen teg och drog sig tillbaka.

Nu framträdde prästen och talade tröstens och förmaningens ord till den dödsdömde samt riktade äfven några varningsord till bönderna. Dock vågade han ej gå dem hårdt på lifvet, emedan han fruktade att de i sitt ursinne ej ens skulle ha försyn för hans ämbete.

Herr Håkan aflade med hög röst sin syndabekännelse, hvarefter han af prästen fick mottaga nattvarden. Han frågade sedan, hvarför hans hustru ej fick mottaga sakramentet på samma gång som han.

— Hon skall ju icke dö, --- svarade prästen.

— Icke håller barnen?

— Nej.

— Hvarför hafven I då släpat de oskyldiga hit att åse detta bedröfliga skådespel? — frågade fogden vänd till bönderna.

— Hvarför tvingade du min mor och syster att bevittna min spöslitning i Pilbo? — frågade Erik tillbaka.

— Hämd således?

— Kalla det så, om du vill, men annars är det rättvis vedergällning.

— Nåväl, jag har ej förtjänat bättre, — fortfor fogden. — Så länge allt gick mig väl, glömde jag att Herren Gud är en stark hämnare, som söker och straffar missdådaren af hvad stånd eller vilkor denne än må vara.

Härefter vände han sig till sin djupt uppskakade hustru och talade länge med henne samt bad henne att icke sörja öfver hans död, hvilken han af både Gud och öfverhet i mång måtto förtjänt,

då han aktat sitt eget bästa framför det allmännas väl och enskildes trefnad. Därpå uppmanade han henne att kristligen uppfostra deras söner, så att de måtte blifva redliga och gudfruktiga män och ej en gång komma i sådan vända som deras olycklige fader. Slutligen förmanade han sönerna till lydnad och ödmjukhet samt att aldrig söka hämnas hans död, hvilken vore ett rättvist straff för hans många och svåra synder.

Några af bönderna kände sig mot sin vilja djupt gripna af hans ord, andra åter tyckte att han dröjde för länge med sin dödsberedelse. Han ville kanske prata sig lös, menade de.

Herr Håkan sade därför ett kort farväl till de sina, bedjande Gud, att de en dag måtte möta honom i det himmelska och oförgängliga lifvet.

— Nu är jag redo att mottaga min dom, — sade han därefter vänd till dalkarlarne. — Ett beder jag eder dock: skjuten icke på mig med pilar och skäktor utan med bössor! Plågen ej min kropp i onödan utan låten nöja eder med att hafva tagit mitt lif!

Ett par dalkarlar förde honom ut ur hopen och uppstälde honom mot en vägg. Tre bössbeväpnade män stälde sig framför honom och lade an.

Med sammanknäppta händer och mot höjden riktad blick började han en bön för sig själf och sina fiender. Tre skott aflossades och lika många kulor genomborrade den olyckliges bröst; men äfven en pil hade inträngt i hans kropp. Det

var Erik, som ännu ej försonats med sin fiende.

Prästen hade ej kunnat öfvervara af-rättningen utan flydde från Kopparberget, där han ej längre ansåg sig säker att undgå fogdens öde.

Sedan bönderna förvissat sig om att herr Håkan vore död, rusade de bort till Dalen för att plundra. I början såg det ut som om bytet skulle bli mycket mindre än de väntat, ty i källaren funno de endast öl och vin, som de läto sig väl smaka, och i huset några få silfver- och hopparmynt samt ett dussin silfverskedar. Förargade öfver sin missräkning drucko bönderna så mycket mera öl och vin, och när de blefvo öfverlastade, ville några tända eld på fogdegården. Innan detta hann ske, kom Erik och berättade att han upptäckt ännu en källare, där fogden kanske hade sina skatter fördolda.

Denna nyhet hälsades med jubelskrän. Bondehopen störtade ut, allt bråte röjdes i hast undan trån källardörren, en bjälke anskaffades och med förenade krafter lyckades man spränga dörren.

Erik och Samuels Petter Persson sprungo in för att rulla ut ett par fjärdingar, som de sågo i källaren. Som hungriga vargar trängdes bönderna omkring fjärdingarna, hvilka sönderslogos och befunnos vara fulla med silfverskedar och skålar. Tunnor och fjärdingar rullades åter ut ur källaren, slogos sönder och tömdes. Här funnos pänningar, guld och silfver till flera tusen riksdalers värde.

All denna rikedom gjorde de druckna bönderna halft vansinniga af snikenhet. Förgäfves uppmanade anföraren dem till hofsamhet och lugn. Förgäfves erbjöd han sig att rättvist fördela den funna skatten mellan dem, — ingen lyssnade till hans ord. Med hugg och slag banade man sig väg till guldhögarna, och snart var hopen invecklad i det vildaste slagsmål, hvarunder de besinningsfullare stoppade fickorna fulla af pänningar och smögo sig undan, medan de oresonligaste gjorde sitt bästa att taga hvarandras lif. Anförarens maning till frid och sämja dog bort i det öronbedöfvande oväsendet. Slutligen lämnade han platsen, sedan han försett sig med ett par silfverkannor, fyllda med engelska rose-noblar. De kvarvarande slagskämparne fingo nu dela det återstående af rofvet, men därpå blefvo de ej rika, ty det mästa och bästa hade de klokaste bönderna redan tagit. Erik och Samuels Petter hade fått föga mer än stryk, men Rusk Lars Larsson hade samlat en liten förmögenhet af ett par hundra riksdaler, en på den tiden ingalunda obetydlig summa, då en fullgod oxe kostade endast tre riksdaler. Några dalkarlar blefvo liggande kvar på valplatsen, mer eller mindre illa tilltygade, men de andra återvände till Kopparberget, där de sköflade kyrkoherdehuset för att på det sättet straffa den afvikne kyrkoherden.

Dagen efter dessa bragder voro bönderna tämligen missmodiga dels af samvetsbetänkligheter öfver föregående dags framfart, dels och kanske i främsta rum-

met såsom en följd af det öfverdådiga drickandet af öl och vin. Många kände sig i hög grad olustiga och ville återvända hem, en och annan uttalade sin fruktan att mordet på fogden skulle blifva dyrt hämnadt.

Anföraren sökte hålla det sjunkande modet uppe genom förespeglingar om ännu rikligare byte, därest bönderna fortsatte räfsten hos andra konungens anhängare. Bäst vore nu att tåga af till Tuna hed, sade han. Där skulle de på samma sätt behandla Jakob Näf, som de gjort med Håkan på Dalen.

Sedan bönderna funderat på saken och under tiden fått en eller annan bägare öl och vin, kände de modet växa och beslöto att följa anförarens råd. Till Tuna skulle de således.

Men just då bondehären stod färdig till aftåg, inlopp underrättelse att i Tuna ett ännu gräsligare drama utspelats än i Kopparberget. Herr Jakob Näf, Karl Bengtsson och Göran Bonde hade där efter mycken misshandel blifvit dödade, oaktadt prästen mäster Elof från Leksand, hvilken hade godt rykte om sig bland bönderna, gjort sitt bästa att rädda deras lif. Herr Erland Björns-son Bååt och Olof Gudmundson, hvilka äfven varit med Jakob Näf, hade visserligen skonats till lifvet men blifvit under 200 mans bevakning förda till härtig Karl att af honom dömas*.

---

* Resepasset lydde: Vi Cronones under-såtare och Allmoge, som bo och bygga ut;
Herr Håkan. (6)

Nu hade den i Kopparberget församlade bondehären ingenting vidare att uträtta, hvarför bönderna åtskildes och drogo hvar och en hem till sitt, mer eller mindre belåtna med sina bragder.

Att Samuels Petter Persson följde Erik och Rusk Lars Larsson till Pilbo och att de där hälsades med glädje torde knappt behöfva tilläggas.

---

bägge Dalarne och Bergslagen, gjörom allom vitterligt, som bo nedan före Longheden, at några förrådare uti vår nådigste Furstes, Hertig Carls frånvarelse, hafva vågat sig hit upp till oss, och äro fundna aldrasist här i Thuna Socken; Så emedan af oss blefvo sporde befallningar, som the hafwa haft, at förråda hans Fursteliga nåde samt thenna landsända; therföre äro sedan i vår församling här uti Thuna ihjälslagne Jakob Näf, Karl Bengtsson och Jöran Bonde; men Erland Björnsson Bååth och Olof Gudmundson hafvome wi åtit lefwa, at högbemälte vår nådigste Furste må få af them vissa kunskaper, så och sedan sjelf låta straffa them efter thesas förtjenst. Och äro med

Ett år efter de ofvan skildrade händelserna firade Petter sitt bröllop med Barbro, som just genom herr Håkans död och den därpå följande plundringen af hans gård blifvit en ganska förmögen flicka. Erik Larsson, som gått ut i kriget att hjälpa härtigen, hade nämligen stupat i slaget vid Stångebro, så att Barbro fick ensam ärfva sina föräldrar.

them 200 Dalekarlar, at the icke medh andras list och behändighet skola få rymma. Altså begäres allvarligen på högbemälte Hans Fursteliga nådes vägnar, af all landskap, städer och socknar, at bemälte thesas följande måtte bevisas på vägen god säkerhet och all förfordring, så at the måge få thet lifuppehälle, som the behöfva: och till visso hafva vi härunder trycka låtit thenna Lag-sagas Signete, Datum Thuna d. 10 Septembris 1598.

Begagnade källor: Sahlstedt, M. A. St. Thuna i Dahlom, Hammarström, E. Märkvärdigheter vid St. Kopparberget, E. Terseri anteckningar om Näftåget; Bergman, Beskrifning om Dalarne 1 del. m. fl.

